

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Parashat derakhim

Rosanes, Judah ben Samuel

הדוהי, סענאזר

Ṷinitsi'ah, 5503 [1742 oder 1743]

הפצמ. ןרד

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9997

הקב"ה יושב בדיון על מלכות הרשעה ואומר לה למה היית משעבדת בכני והיא אומרת לא אתה חסרתם בדין והקב"ה אומר לה בשביל שחסרתם אותם לך לא שמת עליהם רחמים * ולכאורה הנה מקו' לבעל דין לחלוק ולומר לחינוכו סכרי דחסרם הקב"ה להטמיר ולהרוג ולאבד ח'ז ואם כן מה מקום לקו' שית הקב"ה למה היית משעבדת בכני * אך הדבר ברור כי יסבר פי דברי סקר דמאחר טרמינו שהקב"ה ממרום טלח את וטעם חמתו על העניים ועל האבנים עכ"ל דכשנראה אותם ומסרם ביד חובייהם לא היה כונתו אלא שישעבדו בהם שעבד בעלמא כשה דך

וזה אנלי כונת הכתוב בישיבה סימן ח'ז קנפתי על עמי חללתי נחלתי וחתמתי בידך לא שמת להם רחמים על זקן הכבדת עלך מאד * ויש לדקדק דמאי חללתי נחלתי דקאמר דכיון דענין הכתוב הוא לומר שהקב"ה יושב בדיון על האומות לומר מדוע נשעבדו בישראל אם כן איפה חמי שיאטיה דחרבן בית המקדש הכא * אלא הוא הדבר אשר דברנו טזה הוא להכריח דכרוי שמעולם לא נור' ה' אלא שישעבדו בהם ויהיו גולוש ומטוללים כעניני עבדים אל יד חרובייהם וכמאמר הכתוב חמי קנפתי מניס והמה עזרו לרעה וזו קנפתי על עמי חללתי נחלתי כלומר הן חמת טלמי קנפתי על עמי וגזרתי עליהם לדוותם כנזים ועיר טס ועיר טס חתמם לא היתה כונתי אלא לטובתם טע"י הנלות ומכפר להם מה שחטאו לפני כי כאלה חפנתי ולא כח'ז היה ה' כחובי והעד על זה שהרי חללתי נחלתי שהחברתי את ביתי וכדאמרנן בעלמא כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה מנוחה זו שילה נחלה זו בית עולמים * וכיון שכן מדוע לא שמת להם רחמים ועל זה יושב הקב"ה ודן אותם לעשות בהם חטט כחוב *

וכמאמר הנכחו קדם ישראל לה' ראשית תביא אתה כל אוכלי יאכמו רעה תבא עליהם נחם ה' * ויש לדקדק דאם כונת הכתוב היא לומר שכל המינר לישראל טוב הקב"ה נפלע ממנו מה נורד להטיל את ישראל לקדם ותרומה דהלו יתי טאון להם דין קדם כי אם דרך חיל מ"ת מלתא דפטיטא היא טלח יהיה פוטא נכסר ונמולו יפוש פראשו ומו קסה דלחיוהי מכלית חסרדיך קדא לדמות את ישראל לכני דכריס דהיינו קדם ותרומה כדכתיב קדם ישראל לה' ראשית תבואתה : ואף שהמתרגם ס'ל דפירוש ראשית תבואתה היינו חלם קודם להקדמת העומר * מ"ת שהסוגיא דפירק האים מקלש דף כ"ב מוכח דס'ל לתלמודא דין דפירוש ראש' תבואתה היינו תרומה סהקטו והרי תרומה דאיחרי קדם כדכתיב קדם ישראל לה' ראשית תבואתה ונתן המקדש בתרומות מקודשת כו' * עוד יש לדקדק בתה שסיים הפסוק כל אוכליו יאכמו רעה תבא עליהם נחם ה' כפל דברים הללו מה היה כונתם * ונראה שפסוק זה הוא תקושר עם הפסוק שלמעלה היינו דכתיב הלך והדחת כלחוי יחוללים לאמר זכרתי לך חסד בעולדיך אהבת כלולותיך לבתך אחרי כמדבר בארץ לא ורועה קדם ישראל לה' וכו' * ויש לדקדק בתאר זה דלפתך אחרי כמדבר מה היה הכונה * ועוד מה קשר יש לתאר זה עם מה שאמר קדם ישראל לה' דאטו אם לא היו הולכים אחריו לא היו קדם * עוד יש לדקדק במאי דכתיב כל אוכליו יאכמו דהאי מלת כל היא מיוחדת זהו"ל אוכליו יאכמו דתאיכא תיתי ד-יה טילה על הדעת דמקצת יחוללים יאכמו ומתקמש לא יאכמו דאצטרדיך קרא לומר כל אוכליו יאכמו * **ובראה** דזה יבאו פס חמי דאצטרדיך קרא לומר כל אוכליו יאכמו * מלחיות כלונות כה נזו בית חטומאי אכני חמופח שסקלו אנשי וין והקפו הנמרח ולשקלינשו לנפשיהו מי לא

אחא דחיננה בנרי שתיא דאתחמי לאפיו בעלמ' דתיא אחר ליה אית חספין מתדבקן לא כך כתיב ככלי יוכר תכנסם אמר ליה כלי חרם בריותו מהמים והכשרו באר כלי זכויות בדיותו באור והכשרו באור זה כסדר ויש לו תקנה וזה כסדר ואין לו תקנה אמתתא ח'ל על ידי שהוא עשוי כנפיתא ח'ל ושמעו אנך מה טפיד אומר ומה אם כלי זכויות עז טעמוי כנפיתחו כל כטר דס' זס לו תקנה האדם טעמוי כנפיתחו כל הקב"ה עכ"ל * ויש לו תקנה ע"כ * נמנינו למדין טיס טני דברים כאפילו אם נשברו יש להם תקנה האחר הוא כלי זכב וכלי טו וזאת כנפית' טעמוי עז נפית' טל כטר דס' זס וכל טכ טה טעמוי עז נפית' טל הקב"ה * ולזה בא הנביא להאשים לישראל שחשבו שכבר אבדה תקוותם ואין להם עוד תקנה ואמר בני כיון היקרים התסוללים בשו וכלי זכב אע"פ ששכרו יש להם תקנה איכה נחשבו לבעלי חרם שחשבו ונעמם טסם ככלי חרם טלם נשברו אין להם תקנה ואת ועוד טסם חעטה ידי ויגר הקב"ה כדכתיב ויש כאפיו נטמת חיים זפטיטא דיש להם תקנה חכ"ט רכלי זכויות טעו טעמויין כנפית' יש להם תקנה כ"ט בני חרם טעמויין כנפית' טל הקב"ה טיס להם תקנה וכדברי רבי יוסי בן הלפתא * ואמרין במדרש בטעמא טעה למרום מנלו להב"ה טהיה בותב ארך חסים ח'ל מהו ארך חסים ח'ל ארך חסים לרשעים ולנדיקי ח'ל רשעים יאכדו ח'ל מלך כ"ו טהיים באן ולמחר בקבר נפרע מאויביו מיד אכל חמי טלמי ח' וקיים לעולם חמי מאריך לרשעים טמח יחורו בתשובה ע"כ * וכזה יזכר כונת חובי ס' י' הכיני אנוס ימך אם שנותיך כימי נכר כי תבקס לעוני ולחטאתי תדרוש * והכונה דראה חובי טבאו עליו כרות תנופות זו לזו וכדכתיב הבקר היו חורטות וגו' ופסול טכא ותקחם עוד זה מדבר וזה בא ויאמר חם חלהים זגומר עוד זה מדבר וגו' עוד זה מדבר וזה כה וזה רוח גדולה ונומר ואח"כ באה עליו מכת השחין * ועז טתה ואמר הכיני אנוס ימך חם שנותיך כימי נכר כי תבקס לעוני ולחטאתי תדרוש טכך ומיד זהלא לא כדת הקב"ה מדת כ"ו ומטוס דאין ימך כימי אנוס זאין שנותיך כימי נכר אתה מאריך חפך לרשעים טמח יחורו בתשובה כי חל דחוס ה' ידו פסוטה לקפל שפיים כי חפך חסד הוא :

דרך מצפה דרוש כו

במדרש בטעמא שהנלה נבחרתן את ישראל עברו דרך קפואתה ופמלה על קברה ואמרה רבט'ע ותה חמי טלמי כ"ו עפר ואפר לא קנאתי לזרה שלי ולא הונאתיה לבושה ולחלפה ולא עוד אלא שחמדתה לה הסימנין שחמ' לו יעקב כדו טלח תתבייש ואתה חלך מי וקיים ולהתן מפני מה קנחת כעז טלמי כה חתם והגלית את בני וגברנו כחרב ועפו בהם חובים כרעונם מיד נתלכללו רחמינו טל הקב"ה ואמר כטבליך רחל חמי מאויב את ישראל לקמותו יה"ד כה אחר ה' קול ברמה נטעתי נהו כני חמרוי' רחל חפכה על בניה מאנה הנחם על בניה כי חינו וכתב כה אחר ה' חנני קולך חככי ועיניך תדמעה כי יש עכר לפטולתך וכתיב ויש תקוה לאחרייך כלם ה' וטבו קיים לנבולם ע"כ *

האנשים הננשים א' ה' פומלים לפופים ל'ו החמינו חלכו ארץ אם יתחזהו חכה לו יהם ה' את דברו והסיוכ חליו חסו להוטיט את ישראל מיד חבקטו דעתם והיו יהו משרטי חלד זספו פנים לנבולם וכל החינה לישראל נעשה רח"ט כי המטקט לחללים הוא לאשר חפתיים יגידו לעתיד לבא הקב"ה

לא מסר לזכר אלא ד' נקבות ולחמור שהולך בדרך החוקה שתי
 נקבות לזכר ולנמלים שהולך דרך יות' רחוקה נקבה אחת לזכר
 עכ' ד' • סוף דרך לשלוחי מנחה לדקדק באלו הדברים ושיעורי'
 אלו אדם עושה אותם פסלו ומירץ הרב אל דהכל הוא דבר אחד
 ובא זה ולמד על זה דליו הכונה שיביאו למלך המשיח עוים
 מאתים ומישים עשרי' אלא כהיה דאחריון כפי' דתעניות עלה
 נ"ה מטעה ועבר אדם א' על פתח ביתו של ר' חנינא בן דוסא
 והניח שם תרנגולין בו והרבו פיגים ומרנגולים בו ומכרן
 וקנה בדמיהם עוים בו ובא אותו אדם ונתן לו ר' חנינא את
 העוים והן הן עוי' דליתו דובי בקרנייהו ע"כ • יבא נמי אותה
 אגבה שהביא יעקב אבינו לפניו לפשו הם ואלהותיהן וולדותיהן
 עד סוף כל העול' עתידין אומות העולם להביא למלך המשיח •
 ולפיכך יעקב אבינו כששלח המנחה לפניו שלחה באותו סדר
 כאדם העושה בשלו לפי טעמו ידע שכל אותה המנחה הם
 וולדותיהן וולדות וולדותיהן עד סוף כל העולם עתידין להחזיר
 למלך המשיח אלו עבריו אל •

והנה אין ספק גם כן דזה שהבטיחנו הכתוב דכל מה
 שנולד וחסמו הגוים ממנו עתידין לשלם אין
 הכונה שישלמו דוקא מה שנולדו וחסמו דזה מלתא דפשיטא היא
 דהביא תיתי שלא יכלו מה שלקחו ממנו בפול ובחמם אלא
 הכונה היא שיכלו מה שלקחו ממנו הם ופירותיהם ופירות
 פירותיהם עד סוף העולם • ודבר זה הוא הבטחה גדולה דאפי'
 אכנט אינו שלם אלא שהיה עול' על הרעת דליו לשלם אלא
 אם הדיווחו ופשו פירות כמה שלקחו ממנו אך אם לא עשו פירות
 אינם משלמים אלא קרן בלבד אך תכן במציע' עליה ק"ד המקבל
 שדה מחברו והזכירה שמין אותה כמה היא ראוייה לעשות ונותן
 לו כפך כותב לו אם אוביר אם לא אעביד אלאם במיטבא ע"כ •
 וכתבו גדולי המורים ואפי' שלא כתב לו חמם לטון זה הוי דינו
 כמו שכב דכתנאי ב"ד דמי ע"כ •

וזהו כונת הכתוב דכתחלה אמר האלף לך שלמה דהכונה
 היא קרן ופירות ופירי פירות וכו' ואלף אם לא
 נעשו פירות מ"ה הם משלמין דמין להם כמה פירות היו ראויים
 לעשות ונותנים • והוא שאמר היושבת בנגים כאלל לחברים
 מהם הת"ח מקטיבים לקולך השמיעיני מה הדין ביושבת בנגים
 והזכירה וכי היכי דהתם שמין אותה כמה ראוייה לעשות ונותן
 הכי נמי הכא כמה שלקחו הגוים אף כמה שלא עשו פירות שמין
 להם כמה פירות היו ראויין לעשות ונותנים •

או נאמר דקאי על חלק ת"ח וסמו שכתבא במדרש שכתבו
 ומאתים לנוטרים את פדיו דהיינו ששלמין חומם
 לת"ח והיה עולה על הדעת דדוקא כמה שנולדו וחסמו ממנו הם
 משלמים פירות ופירי פירות שלקחו דבר המסויים אבל החומם
 שיפדעו דוקא חומם ולא פירות ופירי פירות דחומם לזה אמר
 היושבת בנגים חברים כלומר דכי היכי דהיושבת בנגים מדינא
 אפילו התנה לא היה חייב לשלם מה שהזכירה וכמ"ס הרשב"א
 בח"ב ס' רס"ח ואפילו הכי שמין לו כמה היא ראוייה לעשות
 ונותן הכי נמי בחלק החברים אף שמן דרין אינם חייבים ליתן
 פירו' מ"ה שמין כמה פירות היו ראויין לעשות מהחומם ונשלמין
 דומיא דהיושבת בנגים וכתו שכתבו •

ובזה נבא לכונת הכתוב דקדש ישראל לה' • והנה תמוס'
 בפרק כל טעה עלה כ"ח ופס' אלו נעדרת הכריתו
 דכי היכי דלדודן קולך דמחוייבי מיתת ב"ד אין אדם מת ומשל'
 אין חילוק בין מודד לשונג דפסונג נמי אין אדם מת ומשלם
 מהיקטא דתנא דכי חזקיה הקיש הכתוב מכה אדם למכה בהמה

לא אחר רב הושיעא בקפו לננו כל כסף וזהב שבעולם חסום
 כספה ודהבא של ירושלים עד שמנאו לה מקרא תן התורה שהיא
 חומר ופאו בה פריזים וחלליו דהיינו דכיון שנכנסו גוים ינאו
 כל דבר שנקדשה לחולין ומירלו התם לא אשתמטו • בהו לנכוח
 הכא כיון דאשתמטו בהו לנכוח לאו אורח ארעא לאשתמטו • בהו
 הדיוט ע"כ • נמנינו למדין מסויא זו דאף דכל דבר שנקדשה
 כל שבא ליד גוי נפיק מקדושתו והם חולין לנמרי דומיא דכספה
 ודהבא של ירושלים וזו דוקא בדבר שהיה קדש אך לא כשתמט
 בהם גבוח דומיא דכספה ודהבא דירושלים אך בדבר שנתמט
 בהם גבוח אף שבא ליד גוי לא נפיק מקדושתיה ואסו להשתמש
 בו דומיא דאבני מזבח • והנה היה עולה על הדעת דכתיב דירש
 איקרו קדש והשתעבד ונהנה מהם הרי זה מועל בקדש מ"ה
 היינו המועל הראשון אבל מאחר שכבר פעם אחת נשתעבדו
 ונהנו מהם כבר ינאו לחולין והנהנה מהם אחר זה לא תיקרי
 מועל בקדש • לזה בא הכתוב ואמר וזכרתי לך חסד נעורידך
 לכתף אחרי ימך וכו' נמנא שנתמט בהם גבוח מאחר שהלכו
 אחריו לנכוח ה"ה נשתמט בהם גבוח ואם כן קדש ישראל לה'
 ולעולם בקדושתם הם עומדים ואם כן כל חוליו יאסמו אפילו
 צוויי כתר בווזו חסום דלעולם בקדושתם הם עומדים ומסום
 הכי רעה תבא עליהם וגומר •

אך כפי דרכינו נאמר באופן אחר והוא דאחריון במדרש
 כרמי שלי לפני לעת' לבא מביא הכ"ה את כל האומות
 במשפט ואמר להם כרמי אפי' שמתרתיו בידכם שלי היא
 שנאמר כי כרם ה' נבאות בית ישראל ולפני בא כל שחטפתם
 חמם ולא נכחד ממני מה שנבנתם מהם והם מטיבים ואומרים
 האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פדיו כמו הנהנה מן
 ההקדש שמשלם קרן וחומם אף אנו נשלם על קדש ישראל לה'
 ראשית תבואתה קרן וחומם שנאמר האלף לך שלמה ומאתים
 לנוטרים את פדיו אלו תלמידי חכמים שנאמר כי ליושבים לפני
 ה' יהיה סחרה ומתננה ומאתים היא חוממו של קרן ע"כ • וכבר
 הביא רמ"א אגדה הלזו בפירושו • אלא שאני תמיה על רמ"א למה
 טעה משנתו דלא כהלכתא דהא אנו קיל דחומטא מלכד דהיינו
 דכפי מהקדש ואם כן באלף שלקחו הגוים היה להם ליתן מאתים
 וחממים ומאגנה הנחם נפשי בעבור החממים • ובאגדה הלזו
 אפטר ליישב הפסוק הסמוך לזה דקאמר היושבת בנגים חברים
 כו' והנה חברים המזכרים באן הם תלמידי חכמים וכדאמריון
 בפ"ג דשבת עלה ס"ג א"ר אבא א"ר שמעון בן לקיש שני ת"ח
 המקטיבים זה לזה בהלכה הקב"ה שומע לקולן שנאמר היושבת
 בנגים חברים מקטיבים לקולך השמיעיני ע"כ • ובפ"ה דבתרא
 עלה ע"ה אמריון ואין חברים אלא ת"ח שנאמר היושבת בנגים
 כו' • ויש לדקדק דמאי שיאטייהו דתלמידי חכמים בנגות
 ופרדסים דקאמר היושבת בנגים חברים •

ונראה דזה יובן עם מאי דאמריון בבראשית רבה פ' ע"ג
 ס' ז' חד עם דארעא אמ' ליה לר' הושעיא כל
 אומם דורונו' שנתן אבינו יעקב לפניו עתידין אומו' העולם
 להחזירן למלך המשיח לעתיד לבא מה טעמיה חלכי תרטיט
 ואיים מנחה יטיבו וביאו אין כתי' באן לא יטיבו • והנה שמעתי
 בכס הרב מהר"ם פרימו' זל"ה שהיה מקשה דמה זו הבטחה
 שהבטיחנו הכתוב שיביאו למלך איוס וכורא חמין נדקנו עוים
 מאתים ומישים עשרי' • עוד היה מקשה הרב הגז' במאי דאמר'
 במדרש פרטא ע"ו ס' ו' עוים מאתים ומישים עשרים א"ר
 אלעזר מלאן לעונה האחרונה בתורה כו' ופרט' בפירוט החומם
 כחומר לכל תיט' עוים לפי שהם פנוים מתלאכה דרכן
 להרכות תמטיס ולעבר עשר נקבות ופטיס טעמוקים במלאכ'

דרך מצפה דרוש בו

מה חכה כהנה לא חילק בו בין כטינג בין בחיו' אף מכה אדם
לא תחלוק בו בין כטינג בין בחיוד י הכי נמי לר' נחוניא שהיה
עושה את יום הכפורים כשבת אין לחלק בין טונג טונג דגם
טונג בחייה בידי שמי' אין אדם מת ומטלס ומכה זה הוקשה
לרס אליבא דרבי דאמר הויר במעילה כתיבה בידי שמים איך
חייב הכתוב תשלומין במעילה כנהנה מן הקדש והלא כיון שחייב
מיתה אין אדם מת ומטלס ומיר' דגורת הכתוב היא בהקדש דלא
אחריון קים ליה בדרכה מיני' דאל"כ אין לך אדם שמועל
בהקדש והרב כגלגל בחדושו הרחוב הדבור בזה וכתב דאף
לדין דלא קול' כר' נחוניא מ"ת נריון אנו לפירוק התוס' דהא
אין קול' דהיבא דאיבא חלקית אין אדם לוקה ומטלס ואלו
הרמב"ם בפ"א מהלכות מעילה כתב כל המועל בזון לוק'
ומטל' מה שפנס מן הקדש בראשו הרי דניי הקדש ס"ל להרמב"ם
דאדם לוקה ומטלס

עוד הקטו התוס' אליבא דר' נחוניא מאובל תרומה דחייב
הכתוב קרן וחומס כדכתיב ואיש כי יאכל קדש ויוסף
חמשתיו עליו ותירכו דגור' הכתוב היא נכי תרומה דלא אחריון
קים ליה בדרכה מיני' במליו למדין דאף לר' נחוניא דהיה
עושה את יום הכפורים כשבת קדש ותרומ' נשתנה דיגם מכל
התורה דככל התורה קול' אין אדם מת ומטלס דבהני גורת
הכתוב הוא דאדם מת ומטלס והנה מיניו בכמה מקומות ספי'
אדם הוא הקרן וכדכתיב והטיב את אשמו בראשו וכן האדם
המוטב אחריון כפי' הגזול עגים עלה קי' שהוא הקרן וכן וכתב
לאמר אדם לו פירושו נמי שהוא חייב י וכבר נתבאר לעיל סה'
המוטב לישראל ככל מה שלקחו עכ"ם ומנו עתידין לשלם קרן
וחומס מלבד מה שיעניס אותם הע"ל מה שנערו אותנו י ואפשר
שהיה עולה בדעתם של ישראל דהא תיבא אס הלכה כרבנן
דכתיבה בידי שמים לא אחריו' קים ליה בדרכה מיני' אך אס
הלכה כר' נחוני' שהיה עושה את יום ויה"ך כשבת איך יתכן שישלמו
עכ"ם מה שלקחו ממנו וגם שיענשו בידי שמים

זוה בא הכתוב לנאת ידי חובתם של ישראל אפילו איבא
דר' נחוניא ואמר קדש ישראל לה' ראשי' תבואתו
ואין אתם מודים דאפילו לר' נחוניא בהני תרתי דהס קדש
ותרומה אדם מת ומטלס ואם כן כיון שאדם נקראים קדש
ותרומה אליבא דכ"ע כל אוכליו יאשמו דהיינו שישלמו מה
שאכלו ורעה תבא עליהם שיענשו בידי שמים ולא אחריון קים
ליה בדרכה מיני' כי עס ה' אלה' בחר לו יה' ישראל לסגולתו
ונחם על הרעה אשר דבר לעשות לזמו כדבר האמור במאמ'
הפונה קדים מיד נתגלגלו רחמיו על הקב"ה ואמר כשגילך רחל
אני מחיור את ישראל למקומם

ובזה יובן מאי דאחריון כפי' יש נוחלין בעא מיניה רבי
חלבו מרבי שמואל בר נחמני מה ראה יעקב שנטל
ככורה מראובן וכתנה ליוסף והקטו מה ראה ובחללו יגועי אביו
כתיב אלא מה ראה שנתנה ליוסף אחר לו אמשול לך משל למה
הדבר דומה לבעל הבית שגדל יתום בתוך ביתו לימים העשיר
אותו היתום ואמר אנהו לבעל הבית מנכסי' ופרסב"ם זל בעל
הבית זה יוסף ויתום זה יעקב דכתיב ויכלכל את אביו לסוף
העשיר יעקב שבאת לידו כגורת ראובן ע"ז שכלכל יגועי אביו
והיה יכול ליטבה לכל מי שירגה נתנה ליוסף והקטו בנת' ואי
לא דחטא ראובן לא הוה מהני ליה ליוסף כלום מה נתן יעקב
ליוסף שהרי מחלק שאר אחיו נתן לו אבל משלו לא נתן לו כלום
דמשלו היה לו לההנותו ולא משל אחרים י ותרנו דר' יונתן אמר
ראויי היתה ככורה לנאת מרחל דכתיב אלה מולדות יעקב יוסף
אלא שקדשתה לאלה כרחמים דכתיב וירא ה' כי שנואה לאלה וישתח
זכרה

את רחמה ומתן גניעות סתיה כרחל החוירה הקב"ה לה מאי
גניעותא דרחל שמסרה הסימני' שמסר לה יעקב לרחל מסרת'
רחל ללאה כי היכי דלא לכסיפא ללאה ע"כ י ודקדקו המפרשים
זל במאמר זה דכי היכי דמעיקרא כשהיינו סבורים שמה שנתן
יעקב בככורה ליוסף היה כסביל שכלכל את אביו הקטו דהיה
לו ליעקב ליתן משלו ולא משל אחרים דהא משתחא ראובן וכו'
כל שאר אחיו בחלק הככורה - גם לפי המסקנא דמה טובה יוסף
היה כסביל גניעות רחל שמסרה הסימנים ללאה תיקטי נמי
דאחיו ניתן לרחל מתן שכרה של גניעות שהיה מנכסי' הסבטים
שזכו בככורה מאו כשכלל ראובן יגועי אביו היה מן הראוי
שינתן לה מתן שכרה מתקום אחר ולא מנכסי' הסבטים שלא
חטאו ותירונוס הרבה נאמרו בזה

והנראה גלגלי ליישב עם הדבר האמור בדברי רז"ל במאמ'
הקודם שרחל היתה סיבה שנתגלגלו רחמיו של
הקב"ה ואמר לה כשגילך רחל אני מחיור את ישראל למקומם -
ולפי זה בשלמא לפי סה' דמה טובה יוסף ככבור' היה כסביל
מה שכלכל את יעקב הקטו בנת' דלא היה לו לישראל לתת משל
אחרים כסביל מה שזן אותו אלא משלו היה לו ליתן - אבל לפי
המסקנא דמה טובה יוסף הוא כסביל גניעות רחל וכסביל
גניעות זה נתמך תועלת לכל הסבטים תו ליבא קושיא דאחיו
ניתן לה מתן שכרה מנכסי' הסבטים דאדרבה כיון דמגניעות
זה נתמך תועלת לכל הסבטים דין הוא שכל הסבטים יתנו
מחלקם לרחל כסביל הגניעות

ובזה נבין קצת פסוקים כפי' ויחי הם המדברים ויאמר
יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ כנען
ויברך אותי ויאמר אלי הנני משרך והרבתוך ונתתוך לקהל
עמים וגו' ואני כבואי משרך מתה עלי רחל וגו' ע"כ ויש לדקדק
במה שסיים יעקב דבריו ואמר ואני כבואי מתה עלי רחל דמה
קשר יש לדבר'י הללו עם מה שקדם שספר לו שנראה אליו ה'
והבטיחו הנני משרך והרבתוך וגו' וראיתי לרז"ל שנתעוררו בזה
ואמרו ואני כבואי משרך ואם ע"פ שאני משריך עליך להוליכני
ליקבר בארץ כנען ולא כן עשיתי לאתך וידעתי שיש בלכך עלי
אבל דע לך שעל פי הדבר קבתיים שם שפאה עורה לכנייה
כטיגלה אותם ככווראדן

ואני תמיה בזה דכפי שיטת רז"ל היה לו ליעקב לומר כל
זה בפר' הקודמת כסגוה אותו וכשאתני מחזרים
וקברתני בקבורתם אז היה לו לסיים דבריו ואני כבואי משרך
מתה עלי רחל אבל הכא שאינו מזכיר אותו על הקבורה לאזיה
תכלית מספר לו מיתת רחל - ולישב שיטת רז"ל הלזו איפשר
לומר עם הדיא דאחריון במדרש כב"ר ס' ויגא פר' ע"ב ס' ב'
לכן ישכב עמך הלילה תאני ר' שמעון לפי שזולתו כמדוק לפיכך
אינה נכנסת עמו בקבורה ה"ד לכן ישכב עמך הלילה אחר לה
עמך הוא דומך עמי לית הוא דמך ע"כ - נמצא לפי אנדה זו
שנענשה רחל כסביל חליפין אליו של הדודאים - תו אחריון התם
במדרש א"ר אעזר למה הפסידה דודאים ובכורה ורחל כשתכרה
דודאים ובכורה ע"כ - וכתב עס מהר"ס יפה זל דהכי פירושו
דנטלה בכורה מראובן וכתנה ליוסף ואפשר שנטילתה מראובן
היה בחללו יגועי אביו מ"ת נריך לתת טעם למה ניתנה ליוסף
ולא לשמעון הקרוב אליו או לימדה שהוא מלך - ובפ"ס נוחלין
בקטו טעם למה ניתנה הככורה ליוסף ור' אלעזר סבירא ליה
דזכתה רחל בזה כסביל שנקשה הדודאים היו מנוקטים לרחל לכנס
בהם וכמו שכתב הרמב"ן שהדודאים היו מנוקטים לרחל לכנס
יגועי יעקב כענין נפתי מספדי וזה לא הבת מספדי של נדיוק
להעמיד מתנו זרע - וכתב עוד דלסברא זו דר' אלעזר מה שלא

מטריח אותו לקוברו בחברון ולא בן עשה לאמו לפי שכל פי הדבר קברה עם וכמו שפירשנו ז"ל.

והנה

כי היכי דעז רחל אמנו נמשך לנו תועלת לעמוד לבח כי רחל מבכה על בניה והקב"ה שומע בקולו ה"כ עז יוסף בנה כי הוא יסוד הבנין אשר הבית נבון עליו ונדק יסוד עולם. וכדאמרינן בתנחומא הביאו מדר"ש יפה בסדר ויגא פ"ג סי' ה' וזל אמר רשב"ן מסורת הוא בידנו שאין עשו נופל אלמל ביד בניה של רחל למה טמא באים השבטים לדין עם עשו לומר לו למה רדפת את אחיך הוא אומר להם למה רדפתם את יוסף אחיכם ואינם מעולים ממנו וכיון שהוא בא אל יוסף אומר לו למה רדפת את אחיך ואינו יכול להשיבו אם תאמר שעשה לך רעה אף אחי שלמו לי רעה וז"ל שלמתי להם טובה מיד הוא שותק ועליו הכתוב אומר הנה היו בקם אש טרפתם ולא ינילו את נפשם עוד להזיינה היו בקם זה עשו שנאמר ובית עשו לקם אש טרפתם זה יעקב שנאמר והיה בית יעקב אש ולא ינילו את נפשם מיד להכה זה יוסף שנאמר ובית יוסף להכה זה כתוב בו נער שנאמר והוא נער וזה כתוב בו קטן שנאמר הנה קטן נפתח יבא זה ויפול בידה ע"כ.

ובזה

יובן מרזל במדרש וזל לו יסטמחו יוסף והשב"י ישיב לנו והשב זה יוסף ישיב זה עשו ע"כ. ויש להקשות מאן דכר שמיה דעשו הכא. אמנם על פי דברי התנחומא הנו' הדברים כפסטרן לפי שכל טענותינו עם עשו במה שהרע ליעקב הוא שאף במונח שיעקב עשה לו רע' הרי יוסף שאף שחזרו שלמו לו רעה והוא נמל אותם טובה. וז"ל השב זה יוסף ישיב זה טעו טמא יוסף ישיב לנו רעה אין לנו טענה במה מרדף עשו את אחיו כיון שאחיו עשה עמו רעה דומיא דיוסף שנמל לאחיו רעה בשביל טעמו עמו רעה ומס'ה היו חוששים לו יסטמחו יוסף.

סוד

לחתימה לסיים בכי טוב אני אשרם מאמר הנביא ישעיה הווא אמר וחסרה הלבנה ובקשה החמה כי מלך ה' נבואות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד. ויש לדקדק בספיה דקרא דונגד זקניו כבוד מה שייכות לו עם הקודם. ונראה שהדברים נמשכים עם מאלי דאמרינן בפסחים דף ס"ח רב חסדא דמי כתיב וחסרה הלבנה ובקשה החמה וכתוב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים ונ"ל קט"א כאן במחנה לדיקים כאן במחנה שכינה ופרש"י במחנה שכינה וחסרה מזיו השכינה. ואמרינן בפ"ק דבבב"א דף י"א א"ר אבהו וזאלו את שלמה איזו בן העה"ב כל שכנגד זקניו כבוד. וזהו כונת הכתוב וחסרה הלבנה ובקשה החמה כי מלך ה' נבואות בהר ציון ובירושלים כלות מחמת זיו השכינה שהיה פה ציון וירושלם וחסרה הלבנה ובקשה החמה אך נגד זקניו דהיינו במחנה לדיקי' או כבוד לחמה וללבנה וכמאמר הכתוב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים.

נס

את זה עשה האלהים נאמן לשלם סכר טוב לאחיו ולטומרי מנותיו ואמרינן במדרש רות וזל ישלם ה' פעלך ותהי מסכרתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל א"ר חשא אשר באת לחסות תחת כנפיו ע"כ. וכל כת הדרשנים היו תמיהם מה חדש רבי חסא בדבריו. ופראה דיובן עם מרזל במדרש סדר אמור פ"ט סי' ב' וזל א"ר ירמיה עתידה בת קול להיות משוגגת בדראשי ההרים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול סכרו הה"ד כעת יאמר ליעקב ולישראל ויגור ורוח הקודש אומרת מי הקדימתי ואשלם מי מל עד טלח נתי לו בו מי עשה לי מצקה עד טלח נתי לו נג מי עשה לי מזוזה עד טלח נתי לו בית וכו' הוי מי הקדימתי ואשלם ע"כ. נמלא דאין ה' חייב לטום כריה

זכותה רחל ליקבר עמו היה מטעמים אחרים או מפני שהיו שתי אחיות ואינו ראוי שיהיו שתי אחיות קבורות עמו וזכותה למה כי היא הגדולה והנשואה בראשונה. הכלל העולה דר' שמעון ור' אלעזר פליגי במעשה הלזו דרחל שהחליפה מסכב הצדיק בדודאים יס דורש' אותו לשבח ויס דורשים אותו לנגא דר' ס"ל לנגא דולולה בכבוד הצדיק ומסום הכי לא נכנסה עמו לקבורה ור' דר' דר' אותו לשבח טכונתה היתה לחבב מסכבו של צדיק בקחתה הדודאים ומ'ה זכותה לבכורה. וידוע הוא שהבכורה היא מה שאמר יעקב אשרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי וכמבואר והנה במחלוקת זה דרבי שמעון ור' ה' היו מתוכחי יעקב עם יוסף ובתחלה בשאמ' יעקב וקברתני בקבורת' שהטריח ליוסף להוליכו ממגרים לחברון לא היה בלבו של יוסף כלום על מה טלח עשה בן לאמו שהיה מן הראוי שיטרח גם הוא בקבורת' ויוליכנה מבית לחם לחברון כדי שתהא נקברת עמו שהרי מהלך חני יוס הוא מבית לחם לחברון וכמו שכתב הרמב"ן. לפי שהיה סבור יוסף שאמו נענשה במה שוללה במסכב הצדיק במה שהחליפה מסכב הצדיק בשביל דודאים וכמבאר ר"ז ולא רעה להיות עם אביו בטענות טלח לפרסם הדבר כשביל כבוד אמו ואדרכא כבוד חלקים הסתר דבר. אבל עכשיו טראה שאמר לו יעקב אשרי' ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי שנתן הבכורה ליוסף והוקשה לו דלמה נתנה הבכורה ליוסף דנהי דנטלה מראובן מסום חללו יצועי אביו מ"מ היה לו ליתנה לשמעון הקרוב אליו או ליאודה שהוא מלך אלא ודאי על כורחין לומר כמבאר ר' אלעזר שאמר שזכותה רחל בזה כשביל הדודאים שבוחן לבות ידע ככותה היתה לחבב מסכבו של צדיק. ור' כ' חזרה הקושיא על יעקב למה לא טרח עם רחל להוליכה לחברון. ועל זה השיב יעקב ואמר ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בדרך ואקברה עם בדרך אשרת כלומר מלבד קושייתך טלח טרחתני עמה להוליכה לחברון כדי שתהא נקברת עמי. עוד יקשה שמתה בדרך וקברתיה בדרך ולא הולכתיה לעיר דלא מ'עביא טלח הולכתיה לחברון אלא אפי' לעיר טלח היה טורח כל כך לא הולכתיה ועל כורחין יס לך להודות שאל פי הדבר עשיתי כל זה כדי שתהא עזרה לבניה כשיגלה אתם נכוראדן ובטעם זה יתירן הכל מה טלח נקברה עמי וגם טקברתיה בדרך. באופן שאפשר לישב קשר הפסוקים לפי שיטת רז"ל:

אך

כפי דרכנו ניישב קשר הפסוקים באופן אחר דיעקב נתן הבכורה ליוסף כדכתי' אשרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי דהיינו הבכור' שהיתה לראובן וכדאית' בס' יס נוחליון. אלא שהוקשה ליוסף מה שהקשו המפרשים ז"ל שכתבנו דאמאי ניתן מתן סכרה של רחל מהעניעות שהיה בה מנכסי השבטים היה לה לקבל סכרה ממקום אחר: לזה השיב לו יעקב דהא לא קטי'א ולא מירי לפי שאני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען ואקברה עם בדרך אשרת ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ ועל פי הדבר קברתיה עם שתהא עזרה לבניה כשיגלה אותם נכוראדן ויהיו עובדים דרך עם ורחל עומדת על קברה ובוכה ותבקשת רחמים עליהם שנא' קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה והקב"ה אשיבה יש סכר לפעולתך ומבו בנים לגבולם. ובאיוו טענה באה לפני הקב"ה בטענה שטמרה הסימנים ללאה ולא נתקנאה בה. נמנח דכניעות וזה שהיה ברחל נמשך תועלת לכל השבטים. ור' כ' מן הדין שמשול סכרה של כניעות זה מנכסי השבטים. ויעקב אנוב סכרה לתת טעם למה ניתן מתן סכרה של רחל מנכסי השבטים התנגל ב"כ טלח יהיה בלבו של יוסף תלונה על יעקב אביו שהוא מטריח

מה שנתן הוא על נד החסד וכדכתיב מי הקדימני ואשלם
א"כ איפה ה'ק בעו יטלם ה' פעלך וכמו שהקטו בנחמה דכמדת
חסידות לא טייד ליטגא דיטלם • לזה בא רב חסדא ואחר אסר
באח לחסות תחת בנפיו בלומד דבנר המתנייר טייד לומר יטלם
וכדין הוא שיטול שכרו כדבר האחר •

כתב חסד ח"ט בדרשותיו פרשת שמיני דרוש ב' וזל כל מה
שהטרה הקב"ה שבינתי על יטלם היה כדמות אירוסין
אכל לעתיד לבא כדמות נשואין בעין ח"ט הרב ב"ה בשער ו'
והביא הרב זל ראינו לדבריו מדאחריו בפי' המדיר ביתים ההם
נאם ה' לא תקראו לי עוד בעלי א"ר ויזנן ככלה בבית חמיה
ולא ככלה בבית אביה חלל טעד עכסיו ככלה בבית אביה עד
כאן • ואיכא לחיובק תהא דאחריו בפי' הונואו לו דף כ"ד חסיד
רב חסדא ולא יבאו לרשות ככלע אר"ן משל לכלה כל זמן שהיא
בבית אביה נגועה היא מבעלה כיון שבאת לבית חמיה אינה
נגועה מבעלה • אלמא במקדש שליטי חשיבא ככלה בבית
חמיה • ואותה דפרק המדיר לא קטיוא משום דתאם דפרק
הונואו לו הקטו מההיא עובדא דבאן אחד שהיה ממעסק וכו'
ותרנו בתנרטה קא' אחרת בתנרטה חורה לחיבתה הראשונה •
כלומר ככלה בבית אביה ואם כן סלקא דעתך אחינא דכל טבן
בבית השליטת דנתנרטה שני פעמים דלא חורה אלא לחיבתה
הראשונה דהיינו ככלה בבית אביה • להכי אחא
קרא לומר דהא לימא בן אס בזאת כי יבא טילה
בבית השליטת שהיה ככלה בבית חמיה
וגדול יהיה כבוד הבית האחרון
והיתה לה' החלוקה באשר
היתה באחנה :

כדום כשעיל קיום המצות שהרי קודם טיעסה המצוה כבר קבל
שכרו • אך איכא נווגא שהוא כדיון שיטול שכר כדאמר ר' במדרש
פרשת נשא פ"ד זל מי הקדימני ואשלם א"ר תנחום בר אחא מי
שאין לו נכסים ועושה נדקה ונ"ח מי שאין לו כנים ונתן שכר
סופרים וכו' אמר הקב"ה זה הקדים וקיים מצותי עד שלא נתתי
לו כחה לקיימן נריד אני ליתן לו מתון וכנים סיהיו קוראים
בספרים היו מי הקדימני לעשות מצוה ואשלם לו שכרם ע"כ •
ואין ספק דכ"ט נר שכתנייר דטייד ביה לומר סוה הקדים לקיום
מצותי דבטלתא בישראל באומר להם ה' לבטאתן לך כז מול
איתו וכן טלית הטל בו גיגית ודכותיה טייד לומר מי הקדימני
אך כבר שהיה לו טלית וכן ולא היה חייב בסו' דבר והוא בענה
תנמייר ומקבל עליו עול מצות לא טייד לומר מי הקדימני שכל
מה שנתן לו ה' לא היה חייב בשום דבר והוא מעצמו מדעתו
הטוב ורצונו הנמורה מתחייב •

דרכה לזה אמרין התם במדרש וזל מי הקדימני ואשלם
מדבר באברהם שטענמו הקיר להקב"ה ע"כ • וא"כ
כל שתנייר היו דכותיה שהא הקדים לקיו' המצות עוד נקדים
הא דאמר ר' פירק הורוע דף ק"ל א"ר חסדא המזיק מתנות כהונה
או שאכלן פטור משלם משום דהו"ל מתון שאין לו מוכעין
ופריך מדתנן בע"ה שהיה עובר ממקור' למקום ונריד ליטול לקט
שכחה ופאה ומעטר עני נוטל ולכשיחזור יטלם דברי ר"א ומטני
אמר רב חסדא מדת חסידו' טנו שאן • ופריך רבא תני תנא יטלם
ואת אחרת מדת חסידות טנו כאן ע"כ • נמינו למדין חסוניא
א דלא טייד לומר לישנא דיטלם אלא כמה שהוא חייב מן הדיון
לא מה שנתן במדת החסד • וכוה נכא לבונת המאמר שהוקשה
לזל ה'ק בעו יטלם ה' פעלך כיון דאין ה' חייב לשום עריה וכל

חם ונשלם שבה לאל בורא עולם

